

Öppna jämförelser 2021 – Stöd till personer med funktionsnedsättning LSS

Socialtjänsten har under 2020 påverkats av covid-19 på olika sätt, till exempel genom inställda insatser eller olika prioriteringar. I årets faktablad för LSS lyfts några indikatorer som är av stor vikt för kvaliteten på stödet, ett bakgrundsmått kring andelen handläggare med socionomexamen samt några indikatorer som kan vara av extra relevans utifrån en ökad utsatthet för personer med funktionsnedsättning under pandemin. Det behöver beaktas att vissa resultat i årets jämförelser kan ha påverkats av pandemin.

Årets resultat visar att:

- Det är framför allt i utförarverksamheten inom LSS som kommuner använder enskildas uppfattning som underlag för verksamhetsutveckling, 61 procent av kommunerna uppger att de använder det i utförarverksamhet, och enbart 12 procent inom myndighetsutövningen.
- Allt fler använder arbetssättet IBIC vid utredningar och uppföljningar, men det är fortsatt väldigt få kommuner som har använt resultat från systematisk uppföljning till verksamhetsutveckling, 7 procent.
- Samlade kompetensplaner finns i omkring en tredjedel av kommunerna. Det är en ökning sedan 2016, men innebär att majoriteten alltjämt saknar sådana planer.
- Ett bakgrundsmått visar att andelen handläggare med socionomexamen skiljer sig över landet, på riksnivå är det 82 procent av handläggarna som är socionomer inom LSS
- Aktuella skriftliga överenskommelser om samverkan med psykiatri finns inom LSS enbart i omkring en tredjedel av kommunerna

Uppgifter från brukarna används i begränsad utsträckning för utveckling

En kunskapsbaserad socialtjänst utgår bland annat från brukarnas kunskap och erfarenhet. Uppföljning av enskildas uppfattning om verksamheten är ett led i det systematiska kvalitetsarbetet. När enskilda individers information samlas på grupp nivå kan det användas som underlag för att utveckla och förbättra verksamheten. Flera indikatorer i Öppna jämförelser har koppling till verksamhetsutveckling utifrån individuell uppföljning.

En större andel av kommunerna har genomfört en undersökning om enskildas uppfattning om kvalitet under de senaste 24 månaderna och använt resultaten för

att utveckla verksamheten inom utförarverksamhet än inom myndighetsutövningen. Det är 61 procent av kommunerna som har gjort det inom utförarverksamheten och 12 procent inom myndighetsutövningen. Det är vanligare att detta görs inom LSS-verksamheter än i till exempel verksamheter inom socialpsykiatri eller den sociala barn- och ungdomsvården. Exempel på utvecklingsarbete utifrån resultat från genomförda undersökningar som nämns i kommentarer är att nya aktiviteter för brukarna har införts i verksamheten, hur nybesök genomförs och vilken information som ges vid dessa har utvecklats samt att ändrade telefontider har införts. Resultaten är en liten minskning från förra året vilket kan hänga samman med att det har varit något färre som genomfört brukarundersökningar på grund av pandemin eller att man inte har hunnit arbeta med förbättringsarbete.

Allt fler kommuner arbetar med det systematiska arbetsättet IBIC och dokumenterar bedömningar, mål och resultat strukturerat vilket kan ge förutsättningar för att använda uppgifter från uppföljningar som grund för verksamhetsutveckling [1]. 41 procent av kommunerna använder IBIC i alla utredningar och 29 procent vid alla uppföljningar inom LSS. Däremot är det väldigt få kommuner som har använt resultat från systematisk uppföljning till verksamhetsutveckling inom LSS, 7 procent av kommunerna. Så även om allt fler använder en strukturerad dokumentation vid utredning och uppföljning tycks det inte leda till att fler sammanställer uppgifterna och använder dem som en grund för verksamhetsutveckling, vilket också konstateras i en utvärdering av IBIC från Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. Där beskrivs att användningen av systematisk uppföljning för verksamhetsutveckling inte är större bland kommuner som använder IBIC än de som inte gör det. Detta är intressant att fortsätta följa då det tyder på att det finns hinder att använda de uppgifter som på olika sätt samlas in om brukarna i verksamheten som stöd för utveckling och verksamhetsförbättringar [2]. Det finns olika stödmaterial och projekt nationellt som syftar till att hjälpa kommuner och verksamheter att komma igång med systematisk uppföljning¹.

---

¹<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/arbetsmetoder-och-perspektiv/systematisk-uppfoljning/stod-for-systematisk-uppfoljning/>.

Under 2020 och 2021 leder SKR och Socialstyrelsen ett pilotprojekt inom partnerskapet för socialtjänstens kunskapsstyrning med stöd till några kommuner att komma igång med individbaserad systematisk uppföljning kopplat till IBIC <https://skr.se/skr/integrationsocialomsorg/socialomsorg/personcentreradsocialomsorg/individensbehovcentrumibic.52954.html>

Tabell 1. Enskildas uppfattning används till verksamhetsutveckling, användning av IBIC och systematisk uppföljning inom LSS 2019–2021

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm, procent, riket

Indikatorer	2019	2020	2021
Enskildas uppfattning används till att utveckla myndighetsutövningen inom LSS	16	15	12
Enskildas uppfattning används till att utveckla LSS – utförarverksamheter	56	63	61
Använt IBIC (Individens behov i centrum) vid alla utredningar	19	36	41
Använt IBIC (Individens behov i centrum) vid alla uppföljningar	13	26	29
Använt resultat från systematisk uppföljning till verksamhetsutveckling	6	8	7

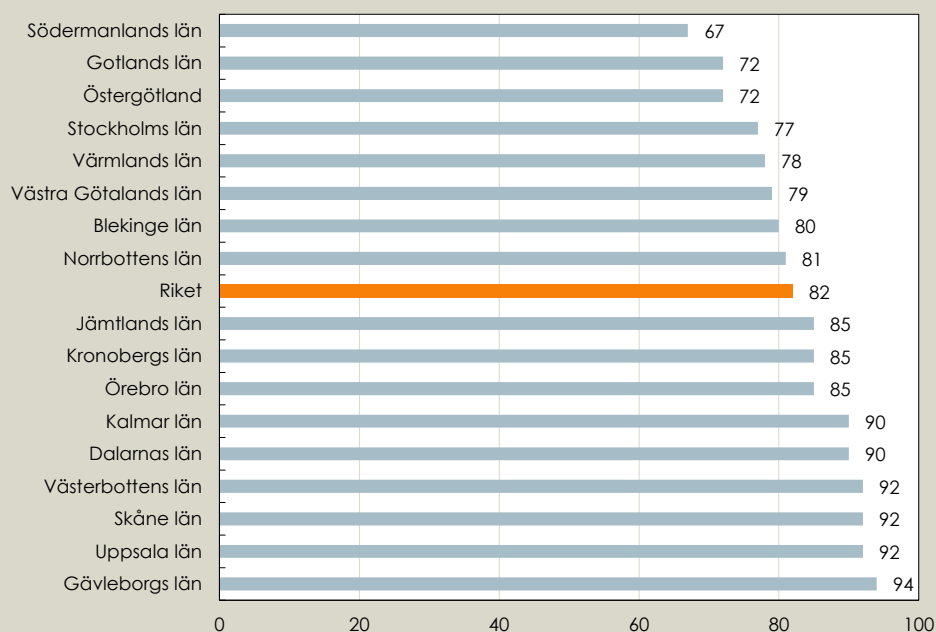
Källa: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, 2019–2021.

Skillnader i andel handläggare med socionomexamen och många kommuner saknar kompetensplaner

Med rätt kompetens ökar förutsättningarna för att handläggarna gör utredningar, bedömningar och uppföljningar av god kvalitet. Socialtjänstens uppdrag blir alltmer komplext, bland annat genom att ansvarsområdet har förtydligats och utvidgats på flera områden, vilket ställer nya krav på handläggarnas kunskaper [3]. Flera olika aspekter är av vikt när det handlar om rätt kompetens. Lämplig utbildning, erfarenhet och möjlighet till handledning och fortbildning är några delar. Här presenteras ett bakgrundsmått om andel handläggare med socionomexamen samt en samlad plan för handläggarnas kompetensutveckling.

I Socialstyrelsens allmänna råd om kompetens vid handläggning och uppföljning som avser personer med funktionsnedsättning beskrivs att lämplig utbildning är socionomutbildning eller social omsorgsexamen enligt tidigare studieordning [4]. 2021 publicerar vi för andra året ett bakgrundsmått² som belyser hur stor del av handläggarna som har socionomexamen. På riksnivå har 82 procent av handläggarna inom LSS en socionomexamen. Det skiljer sig över landet och spridningen mellan länen är från 65 procent till 94 procent. Måttet omfattar endast handläggare med socionomexamen eller social omsorgsexamen enligt tidigare studieordning. I kommentarer i fritext nämns att handläggare som saknar socionomutbildning till exempel är jurister, socialpedagoger och beteendevetare. Att möjligheten att rekrytera handläggare med rätt kompetens ser olika ut i olika delar av landet bekräftas även av andra källor där det framkommer att det i glesbygdskommuner är färre sökande som motsvarar kvalifikationskrav än i storstäderna [3].

² Ett bakgrundsmått skiljer sig mot en indikator genom att det inte har en tydlig riktning, till exempel att ett högt värde innebär hög kvalitet. Det kan också finnas begränsningar i huvudmannens möjlighet att påverka utfallet av indikatorn.

Figur 1. Andel handläggare med socionomexamen, län 2021*

* För länen Västmanland, Jönköping och Västernorrland saknas uppgift genom bortfall på grund av att andelen kommuner som inte har svarat överstiger 20 procent

Källa: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, 2021.

En samlad plan för handläggarnas kompetensutveckling är ett sätt att säkerställa verksamhetens kompetensförsörjning utifrån verksamhetens mål, kartläggning och analys av personalens individuella kompetens. Sedan 2016 har andelen kommuner som har en aktuell samlad plan ökat från 26 procent till 32 procent. Det innebär dock att det fortfarande enbart är omkring en tredjedel av kommunerna som har sådana planer. Planen ska innehålla minst både kontinuerlig handledning och fortbildning samt ha följts upp under de senaste 12 månaderna. En något större andel av kommunerna har en plan som innehåller bara en av dessa delar. 43 procent av kommunerna har en aktuell plan som innehåller fortbildning (till exempel kurser eller föreläsningar) och 38 procent har en plan som innehåller handledning.

Överenskommelser om samverkan med psykiatri i knappt var tredje kommun

I Socialstyrelsens lägesrapport 2021[5] beskrivs att intresseorganisationer under 2020 har signalerat om ett sämre mående hos många av de brukare som berörs av förändringar i insatserna på grund av covid-19. Det handlar bland annat om psykisk ohälsa till följd av ökad isolering när den dagliga verksamheten har stängts ner. Det kan leda till en ökning av en redan relativt hög psykisk ohälsa. I rapporten beskrivs också att de insatser som helt eller delvis riktar sig till barn har påverkats i en begränsad utsträckning. Barn och unga med funktionsnedsättning påverkas som alla andra barn och unga av de generella konsekvenser som

pandemin för med sig. Deras funktionsnedsättning gör att påverkan ibland blir större och får andra och mer omfattande konsekvenser än för andra barn. En kartläggning från Myndigheten för delaktighet (MFD) visar att det är de utelivna fritidsaktiviteterna och den sociala samvaron med andra som barn och unga själva uppfattar som en av de mest påfrestande konsekvenserna av pandemin. Vidare beskrivs att höga nivåer av oro och stress hos barn och unga med funktionsnedsättning tar sig uttryck i ett försämrat mående [6].

Enskilda insatser, till exempel insatser enligt LSS, ger sällan stöd för en individs hela behov utan stöd från olika aktörer är ofta centralt. Behovet av samordning för personer som behöver insatser från både vården och omsorgen lyfts bland annat av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) [7]. För att uppmärksamma olika behov och ge förutsättningar för ett samlat stöd kan överenskommelser om samverkan i enskilda ärenden mellan kommunen och regionen vara av vikt. Även rutiner om att informera den enskilde om möjligheten att få en samlad individuell plan (SIP) kan vara en viktig förutsättning för ett samlat stöd.

Omkring en tredjedel av kommunerna har aktuella överenskommelser om samverkan i enskilda ärenden mellan socialtjänstens LSS-verksamhet och barn och ungdomspsykiatri respektive vuxenpsykiatri. Andelen kommuner har varit på liknande nivå sedan 2017, till och med minskat något. När det gäller rutiner om SIP har andelen kommuner med en aktuell plan ökat sedan 2017. De senaste åren har dock andelen legat på ungefär samma nivå, omkring hälften av kommunerna har en sådan rutin. För 2021 har några kommuner uppgett att de på grund av covid-19 inte har prioriterat arbetet med att uppdatera rutiner, vilket kan behöva beaktas i samband med dessa resultat.

Tabell 2. Aktuell överenskommelse om samverkan mellan LSS och psykiatri samt aktuell rutin att informera den enskilda om SIP 2017–2021

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm, procent, riket

Indikatorer	2017	2018	2019	2020	2021
Aktuell skriftlig överenskommelse om samverkan med barn- och ungdomspsykiatri och LSS	35	34	35	31	32
Aktuell skriftlig överenskommelse om samverkan med vuxenpsykiatri och LSS	33	30	29	26	30
Aktuell skriftlig rutin för information om samordnad individuell plan (SIP) – LSS-barn	40	48	51	49	49
Aktuell skriftlig rutin för information om samordnad individuell plan (SIP) – LSS-vuxen	40	47	49	49	49

Källa: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, 2017–2021.

Referenser

1. Individens behov i centrum. Ett stöd för att använda ICF och strukturerad dokumentation i socialtjänsten. Socialstyrelsen; 2021.
2. Effekten av IBIC. En utvärdering av arbetssättet Individens behov i centrum i socialtjänsten. Rapport 2021:2. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, 2021.
3. Social kompetens. Om kompetensförsörjning av handläggare i socialtjänsten. Rapport 2019:7. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, 2019.
4. SOSFS 2008:32 Socialstyrelsens allmänna råd om personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som avser personer med funktionshinder.
5. Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2021, Socialstyrelsen; 2021
6. Barn och unga mitt i en pandemi. Konsekvenser av coronapandemin för barn och unga med funktionsnedsättning. Myndigheten för delaktighet (MFD); 2021
7. Vad har IVO sett 2020? Iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2020. Inspektionen för vård och omsorg; 2021

Öppna jämförelser

Målet med öppna jämförelser inom socialtjänsten är att bidra till verksamhetsförbättring som kommer de enskilda till gagn. Indikatorerna möjliggör en jämförelse av kvaliteten inom socialtjänsten och utgör därmed ett verktyg för kommuner att följa upp, analysera och utveckla sina verksamheter. Resultaten riktar sig främst till chefer och verksamhetsutvecklare i kommunerna. Datakälla: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård 2021, Socialstyrelsen.

Svarsfrekvens: 94 procent av kommunerna besvarade enkätens generella del och 95 procent delenkäten stöd till personer med funktionsnedsättning, LSS

Mer information

Du hittar alla årets resultat i Excel-filen, redovisade för stadsdelar i Stockholm, på kommun-, läns- och riksnivå på Socialstyrelsens webbplats, se fliken Öppna jämförelser av stöd till personer med funktionsnedsättning, LSS <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/funktionsnedsattning/>

Indikatorer och mått beskrivs i Excel-filen. Insamlingsmetoden finner du i dokumentet Metodbeskrivning 2021.

Kontakt:

Maria Rude

Telefon: 075-247 30 00

E-post: maria.rude@socialstyrelsen.se